

מהלכי הוראה – ספר דברים

מהלכי ההוראה הינן הצעות למורה ללימוד תכני היחידות מתוך קריאת הפסוקים, ולקיום שיח עם התלמידים, הנובע מתוך העיון בכתוב. בגוף המסמך מופיעים צבעים קבועים, המצביעים על רכיבים שונים במהלך ההוראה:

ההקדמה לשיעור מיוצגת לנת מסגרת כחלית לנושא הנלמד (הקשר), לקשר לידע הקודם, וליוצר צנין לתלמיד לקראת לימוד פסוקי היחידה

אלות/הפניות לציון הפסוקים אלות המלמדות ציון ואיתור התשובות הפסוקים, וכן אלות הנוצרות מתוך הציון הפסוקים

הצעות לפעילויות לימודיות כיתה

הרחבות והצרות למורה

רשי

בנוסף, צוינו מספר דוגמאות לשילוב של הקניית מיומנות בתוך הנלמד. מטרת ההוראה בחומש היא לימוד התכנים. השימוש במיומנות הינו רכיב שהינו חלק ממהלך לימוד הפסוקים בשיעור, בדרך להבנת התוכן ולמפגש של המסרים העולים מהכתוב עם עולמו של הלומד. הצבענו על כך במספר מקומות כדוגמה, וכל מורה יעשה שימוש במיומנויות שונות לאורך השנה על פי הבנתו.

להרחבה
מיומנות 3

”הבינני ואצרה תורתך ואשמרנה בכל-לב”

(תהלים קיט, לד)

פתיחה

דברים פרק א פס' א-ה

הקדמה

ספר דברים מורכב ממספר נאומים שאומר משה רבינו לעם ישראל לקראת מותו. בנאום הפותח מלמד משה את בני"י לקח ומוסר לקראת הכניסה לארץ, תוך אזכור אירועים מסוימים מהעבר הרחוק (שנים 1-2) והקרוב (שנה 40) מהם האירועים אותם מזכיר משה? מהו המסר שבאזכורם, עבור דור באי הארץ?

נבקש מהתלמידים לאתר בפסוקים מי אומר את הנאום, מתי נאמר, והיכן.

מי?

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל

מתי?

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש

היכן?

בעבר הירדן בארץ מואב

שלושה פרטים אלו מדגישים את נקודת המעבר שבין הדורות.

ערבות מואב היא נקודת החניה האחרונה של בני ישראל בעבר הירדן. נקודת הזינוק לקראת כיבוש הארץ. מן העבר המערבי של הירדן נראים נופיה של ארץ ישראל, והעם על סף הכניסה לתוכה. משה רבינו, המנהיג הדגול, איננו עובר את הירדן. בתאריך אל' בשבט, בחודש האחרון לפני מותו, ובתום ימי המדבר, הוא מכנס את העם על מנת להכין אותם לקראת הימים שיבואו. גם בני הדור המאזינים לנאומו של משה - הם בני דור חדש. זוהי, אפוא, נקודת מעבר - סיכומה של תקופה מחד, והערכות לקראת תקופה חדשה - הכניסה לארץ ישראל

הפסוקים פותחים בתיאור נאום שנאמר במעמד הקהל. "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל". כינוס של כל העם איננו דבר רגיל, וכאשר הוא נעשה הדבר מעיד על צורך מיוחד. ניתן להביא דוגמאות כגון - מעמד הר סיני (שמות יט-כ) ומסירת הציווי על מעשה המשכן (שם, לה). אפשר לפתוח את השיעור בתקיעה בחצוצרות, על מנת להדגיש את הייחוד במעמד, ואז להעלות את השאלה: לשם מה היה דרוש כינוס כללי של העם? הפסוקים שלפנינו הם אמנם פסוקי הקדמה, אך האם גם יש בהם תשובה?

נשים לב שתשובה אחת – גלויה בפסוקים: ביאור התורה
זו היא תשובת רמב"ן:

"הספר הזה ענינו ידוע שהוא **משנה תורה**, יבאר בו משה רבנו לדור הנכנס בארץ רוב מצוות התורה
הצריכות לישראל"

לשם מה יש צורך לבאר את התורה לדור החדש?

כאן המקום להבדיל בין שני השמות של ספר:
השם הראשון - "דברים", על שם אחת המילים הראשונות של החומש
השם השני – "משנה תורה" - על שם התוכן.

תשובה שניה – מצויה בדברי רש"י, המדגיש כי ה"דברים" נאמרים בכונה בדרך רמיזה, ולא בגלוי.
נפנה את התלמידים לרש"י הראשון בחומש.

מהם ה"דברים"? מהן הרמיזות? (אלו מקומות הנזכרים אינם מסייעים להגדרת מקום הנאום)
מדוע נאמרים הדברים ברמיזה?

אלה הדברים לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים
והזכרים ברמז מפני כבודן של ישראל"

נוכל להפנות את התלמידים לריבוי החריג של השמות.

א אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל

בְּעֵבֶר הַיָּרְדֵּן

בַּמִּדְבָּר

בְּעֵרְבָה

מִזֶּמֶן

בֵּין פְּאָרְזַן וּבֵין תַּפְּלַיִם

וּלְבָן

וּחְצֵרֹת

וְדֵי זָהָב:

ב אַחַד עֶשְׂרֵת יוֹם מִחֶרֶב דֶּרֶךְ הַר שִׁעִיר

עַד קִדְשׁ בְּרִנְעָה:

ריבוי זה יכול ללמד כי משה ביקש לציין משהו שהוא מעבר לציין מקום גיאוגרפי:

(דברים א, א-ה)

"כאילו בעל"

השמועה עומד

כנגדו"

לפני הבאת

פירוש של פרשן

בפעם הראשונה

– לספר מעט על

דמותו ופעלו

אפשר לחזור על

שמות החומשים

ולזהות את

המילה בפסוק

הראשון בכל ספר

שהיא שמו של

החומש

יש לנו הזדמנות בפסוק זה לראות

לתלמידים כי אין לראות את

הפירושים באופן שכל "דיבור

המתחיל" עומד בפני עצמו. בפסוק

שלנו מספר ד"ה ברש"י שכולם כאחד

מלמדים על הבנתו את הפסוקים

("דברים" – תוכחות).

כמו כן - רש"י מביא דוגמה לשמות שקשה מאד לפרשם כפשוטם (ציון גיאוגרפי של שמות מקום), ולכן צריך לפרשם כרמיזה לדבר אחר.

בין פארן ובין תפל אמר רבי יוחנן: חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר **בַּ** ה) ונפשנו קצה בלחם הקלוקל ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים:

נפנה את התלמידים לרש"י לפסוק ג.
מדוע דברי התוכחה היו צריכים להיאמר "אל כל ישראל"?

אל כל ישראל אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים:
אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך?! אילו היינו שם היינו משיבים אותו!
לכך כנסם כולם ואמר להם:
הרי כולכם כאן. כל מי שיש לו תשובה – ישיב!

תוכחה

רש"י לומד כי הדברים שלשמם משה כינס את בני ישראל הינם דברי תוכחה ומוסר.
דברים אלו נאמרים בדרך רמז משום "כבודם של ישראל".
כדאי לפתח את המושגים הללו.
וללמוד מהם מעט על המושג – תוכחה: מה מטרתה? מה התועלת שבה? ממי מקבלים תוכחה?
כיצד מוכיחים בדברים ברורים ("כל מי שיש לו תשובה – ישיב!") אך בדרך רמז ומתוך כבוד
מה מיוחד בעיתוי – מנהיג, או אב, המוכיח את בניו לפני מותו?
* מי יוכל להזכיר דמויות נוספות בתנ"ך שהוכיחו לפני מותם?
* איזה קשר נוסף לענין התוכחה מוצא רש"י במילים "אחרי הכתו"?

נאומו של משה נועד להכין את העם לקראת הבאות – לקראת הכניסה לארץ, לקראת המלחמות, לקראת המפגש עם עמי כנען ותרבותם ולקראת בניין מושב של קבע בארץ ישראל לאחר שנים רבות של נדודים.
משה, היודע כי לא ייכנס לארץ ואף מציין זאת בנאומו, מבקש לחזק את העם לקראת ההמשך: באמונה בקב"ה, ובשמירת התורה שהיא תנאי לירושת הארץ.
מנאום זה אנו למדים שוב על דמותו של משה, מנהיג ורועה נאמן המגלה אחריות ודאגה למה שיקרה לעם לאחר מותו.

f8f5b4#